

כלל ללישה, שאפשר לדרוך בו רק מעט ענבים (פה"מ שביעית ח,ו). **ולא יעשה זיתים בתוך הברד וכו'** – בדרך הרגילה, בבית הברד הגדול, אלא יבקע את הזיתים בבית בד קטן (שם). **וטוחן בבית הברד** – או טוחן את הזיתים באמצעות אבן רחיים המשמשת לטחינת גרגרי דגן, שהיא תחילת הסחיטה. **לשנות** – לעשות בדרך אחרת מן הרגיל בשאר שנים.

כד להשמיט – לוותר על הבעלות על היבול ולהתייחס לשדה כפתוחה בפני כל מי שמבקש ליטול ממנה ולאכול. **ונטשתה** – הנח ליבול שבשדה ואל תאסוף הרבה לביתך (חזקוני שם). **סג** – גודר, מלשון סייג, מתוך כוונה למנוע אחרים מלהיכנס לשדה ולאכול מיבולה. **ינד הכל שוין** – מותר לכל אדם לקחת מן השדה, עשירים כעניים, כעולה מן הדיוק בלשון הפסוק "וְאָכְלוּ אֲבִינִי עֶמֶךָ", שיאכלו ממנו בשביעית הן האביונים הן שאר העם. **ויש לו** – בעל השדה רשאי. **מתר** – היין והשמן אינם אסורים.

כה גבולות הארץ שנוהגות בה המצוות התלויות בארץ והחיוב בהן בקניינו של גוי מפורטים בהלכות תרומות פרק א. ראה שם ביאורנו בהרחבה. וראה המפה. **בפני הבית** – בזמן שבת המקדש קיים. **כו שהחזיקו בו עולי ככל** – תחום השליטה של היישוב היהודי בזמן בית שני למן העלייה מבבל בימי עזרא ונחמיה ועד לחורבן בית שני. **עולי מצרים** – תחום השליטה של היישוב היהודי מזמן שנכנסו לארץ בימי יהושע ועד חורבן בית ראשון, שהיה גדול מתחום עולי בבל. **כזיב** – אֶזְבִּיב. עיר מצפון לעכו.

מפה מבארת להלכה כו: ארץ ישראל בגבול עולי מצרים ובגבול עולי בבל. באיור סומנה ארץ ישראל בתחום עולי בבל. וסומנו ערים מרכזיות (י-ם = ירושלים, וב"ש = באר שבע). בצפון הם הרי אמנה, וקו הגבול הימי הוא הקו המערבי של הארץ (ראה תרומות א,ז-ח).

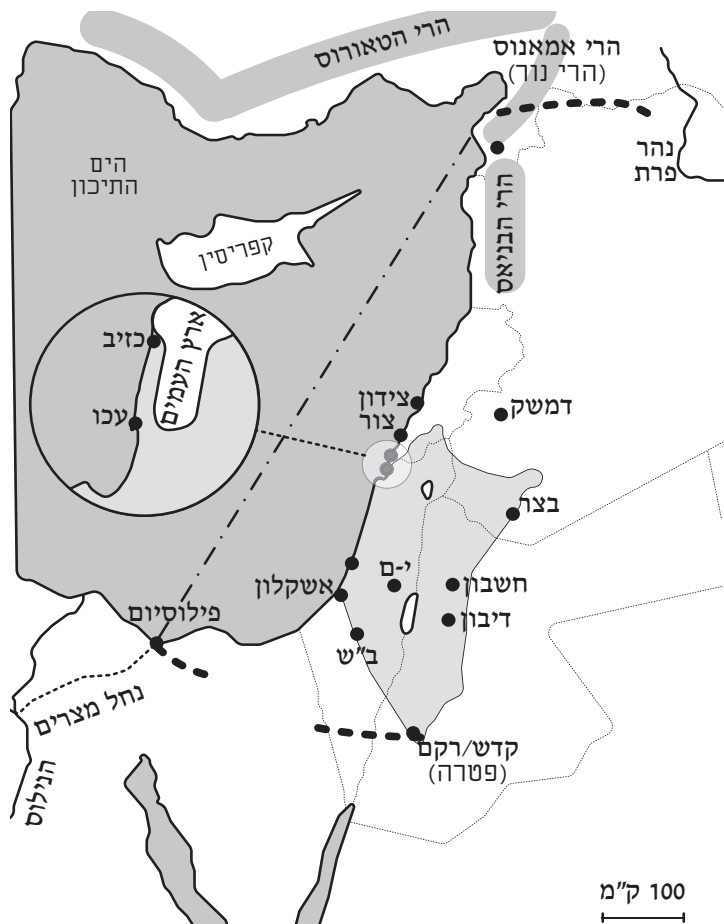
אבל דורך הוא בערכה; ולא יעשה זיתים בתוך הברד, אכל כותש הוא ומכניס לבד קטן ביותר; וטוחן בבית הברד, ומכניס לבד קטנה. וכן בשאר הדברים: כל שיכול לשנות – משנה.

הפקרת הבעלות

כד מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית, שנאמר: **"והשביעת תשמטנה ונטשתה"** (שמות כג,א). וכל הנוצל פרמו או סג שדהו בשביעית – בטל מצות עשה; וכן אם אסף כל פרותיו לתוך ביתו. אלא יפקיר הכל, וינד הכל שוין בכל מקום, שנאמר: **"וְאָכְלוּ אֲבִינִי עֶמֶךָ"** (שם). ויש לו להביא מעט לתוך ביתו, כדרך שמביאין מן ההפקר: חמש פדי שמן, חמש עשרה פדי יין. ואם הביא יתר מזה – מתר.

גבולות הארץ החייבת

כה אין שביעית נוהגת אלא בארץ ישראל בלבד, שנאמר: **"כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם"** (ויקרא כה,ב) – בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. **כו** כל שהחזיקו בו עולי ככל עד כזיב – אסור בעבודה, וכל הספיחין שצומחין בו אסורין

בְּאֲכִילָהּ. וְכֹל שֶׁלֹּא הִחֲזִיקוּ בּוֹ אֶלֶּא עוֹלֵי מִצְרַיִם בְּלִבָּד, שֶׁהוּא מִכְזִיב וְעַד הִנָּהָר וְעַד אֲמֶנֶה – אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אֶסוּר בְּעִבּוּדָה בְּשָׂבִיעֵית, הַסְפִּיחִין שֶׁצּוֹמְחִין בּוֹ מִתְרִין בְּאֲכִילָהּ. וּמִהִנָּהָר וּמֵאֲמֶנֶה וְהַלְאָה – מִתֵּר בְּעִבּוּדָה בְּשָׂבִיעֵית.

כז סוּרְיָה – אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין שְׂבִיעֵית נוֹהֶגֶת בָּהּ מִן הַתּוֹרָה, גָּזְרוּ עָלֶיהָ שֶׁתְּהִיָּה אֶסוּרָה בְּעִבּוּדָה בְּשָׂבִיעֵית כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּדִי שֶׁלֹּא יִנְיָחוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיִלְכוּ וְיִשְׁתַּקְעוּ שָׁם. אֲבָל עֲמוֹן וּמוֹאָב וּמִצְרַיִם וְשֹׁנַעַר – אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן חֲזִבִין בְּמַעֲשָׂוֹת מִדְּבָרֵיהֶם, אֵין שְׂבִיעֵית נוֹהֶגֶת בָּהֶן.

כח עֶבֶר הַיַּרְדֵּן – שְׂבִיעֵית נוֹהֶגֶת בָּהּ מִדְּבָרֵיהֶם. וְסְפִיחֵי עֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְסְפִיחֵי סוּרְיָה – מִתְרִין בְּאֲכִילָהּ; לֹא יִהְיוּ אֶרְצוֹת אֵלוֹ חֲמוּרִין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי מִצְרַיִם. **כט** גּוֹי שֶׁקָּנָה קֶרֶקַע בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְזָרְעָה בְּשָׂבִיעֵית – פְּרוּתֵיהָ

הִנָּהָר – "נחל מצרים" (תרומות א, ח), מסתבר שהוא הנילוס (המיוחס לתרגום יונתן בן עוזיאל ותרגום ירושלמי במדבר לד, ה), והכוונה לגבול המזרחי של דלתת נהר הנילוס הקדומה סמוך לפלוסייום (Pelusium) שאינו קיים בימינו. ויש האומרים שהוא נְדִי אֶל-עֲרִישׁ (רס"ג במדבר שם; ורבי"ז תרומות א, ז). **אֲמֶנֶה** – קרוי גם "סמנוס" או "טורי סמנוס" (תרומות א, ז), והכוונה לרכס הרי טאורוס והרי אמנוס (Amanus and Taurus mountains) השוכנים בפניה הצפון-מזרחית של הים התיכון, בגבול סוריה-טורקיה של ימינו. רכס הרי אמנוס גובל בקצה רכס הרי הבניאס (ונראה שזו משמעות זיהוי המקום כהרי הבניאס שציינ הרמב"ם בשו"ת קכז). **שֶׁהוּא מִכְזִיב וְעַד הִנָּהָר וְעַד אֲמֶנֶה** – כלומר החלק הצפוני הוא מכזיב ועד אמנה, והחלק הדרומי הוא מאשקלון ועד הנהר. כזיב היא בערך באמצע בין הנהר לבין אמנה.

כז סוּרְיָה – הארצות שכבש דוד (תרומות א, ג; א, ט). ראה מפה. **אֶסוּרָה בְּעִבּוּדָה** – בעבודת אדמה מכל סוג, כדי שלא ישתקעו בה יהודים. אבל מותר לטפל ביבול אחר שנקטף (להלן ח, ט), מפני שהקלה בעבודות הנעשות לאחר הקטף לא תגרום לאנשים להשתקע בה. **חֲזִבִין בְּמַעֲשָׂוֹת מִדְּבָרֵיהֶם** – הפרשת תרומות ומעשרות בארצות אלו בשש השנים במחזור השמיטה היא מתקנת נביאים וחכמים (תרומות א, א).

כח עֶבֶר הַיַּרְדֵּן – המזרחי, שכבש משה רבנו. **כט פְּרוּתֵיהָ מִתְרִין** – יש שהבינו שמותר לאכול את הפירות והריהם בקדושת שביעית, מפני שאין לגוי קנין בארץ להפקיעה מן המצוות והרי היא בקדושתה (תרומות א, י; וכך הבינו הרדב"ז כאן, ר"י קורקוס, המבי"ט ועוד); ויש שהבינו שלא חלה קדושת שביעית בפירות שנקנו מגוי לאחר גמר מלאכתם שנעשתה בידי הגוי (כס"מ – שו"ת אבקת ורכל). למחלוקת זו הייתה משמעות מעשית כבר לפני מאות שנים בארץ ישראל בה כמעט כל המגדלים היו נכרים. להלכה פסקו רבים שכיוון שבזמן הזה השביעית מדרבנן (להלן י, ט), הפירות מותרים לגמרי ולא חלה

טבלה מסכמת להלכות כה-כח:

המקומות	עבודת הארץ	הספיחים
עולי בבל	אסורה	אסורים
עולי מצרים	אסורה	מותרים
מאמנה ואילך	מותרת	מותרים
סוריה	אסורה מדרבנן	מותרים

מפה מבארת להלכה כו: המזרח התיכון. במפה מצוינים שמות המדינות בימינו, וקוי הגבול בניהם סומנו בקווקו דק. במפה מצויינים שמות הארצות בימי קדם: שנער, עמון, מואב ומצרים. גבול סוריה שבהלכה מסומן בקווקו עבה, והגבול התחתון שלו משוער ואפשר שהוא מצומצם יותר (ראה תרומות א, ט). באיור סומנה ארץ ישראל בתחום עולי בבל. ירושלים סומנה "י-ם". להרחבה ראה ביאור תרומות פרק א.